

PAPHLAGONIA'DA ANTİK BİR YERLEŞİM: GÜZELCEHİSAR

Doç. Dr. Fatma BAĞDATLI ÇAM*

Özet: Bartın iline bağlı Güzelcehisar köyü, Bartın Nehri'nin batısında Karadeniz kıyısındaki küçük bir yerleşimdir. Antik kaynak ya da seyahatnamelerde dahi isminden bahsedilmeyen bu küçük köyde Kale yapısı, mimari elemanlar, mezar taşları, lahitler vb. Antik Dönem'den günümüze kesintisiz bir yerleşimin izlerini görebilmek mümkündür. Kale yapısının Güzelcehisar Burnu üzerinde denizden gelebilecek saldırılara karşı savunma amacıyla yapılmış bir savunma yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Mimari özellikleriyle Amastris'teki Ceneviz Kalesi ile yakın benzerlikler göstermektedir. Yerleşimin muhtelif yerlerinde korunmuş mermer arşitrav parçası ve üzerindeki yazıt, mermer sütun tamburları ve en önemlisi de köyün eski mezarlığındaki volkanik taşların antropomorfik şekilleri ile Karadeniz'in kuzey kıyılarındaki Chersonesos (Kırım) mezar taşları ile benzerliği yerleşimin Hellenistik Dönem'den de önceye gidebileceğinin işaretlerini taşımaktadır. Güzelcehisar'da yapılacak detaylı arkeolojik yüzey araştırmaları ile çok daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilecektir. Bu çalışma, alanda yapılması planlanan arkeolojik çalışmalar için ön değerlendirme niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güzelcehisar, Bartın, Paphlagonia, Karadeniz, Ceneviz.

GUZELCEHİSAR: AN ANCIENT SETTLEMENT IN PAPHLAGONIA

Abstract: Güzelcehisar Village in Bartın Province is a small settlement on the Black Sea coast west of Bartın River. There are the castle structure, architectural elements, tombstones, sarcophagi etc. in this small village that does not mention its name even in ancient source or travelers. These reminders are an everlasting settlement from antiquity. It is understood that the castle structure on Güzelcehisar's cape is a defense structure by defense against the attack that may come from the sea. Its architectural characteristics show close similarities with the Genoese castle in Amastris. Marble architrave pieces and inscriptions on them, marble column drums and, most importantly, the anthropomorphic forms of the volcanic stones in the old cemetery of the village and the similarities with the tombstones from Chersonesos (Crimean) on the northern coast of the Black Sea, may indicate that the settlement may go before the Hellenistic Period. Much healthier evaluations will be possible with detailed archaeological surveys in Güzelcehisar. This study carries a preliminary assessment of the archaeological studies planned to be performed in the field.

Keywords: Guzelcehisar, Bartın, Paphlagonia, Karadeniz, Genoese.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bartın iline bağlı Karadeniz kıyısındaki küçük bir balıkçı köyü olan Güzelcehisar, kent merkezine 17 km uzaklıkta, Bartın Nehri'nin (Parthenios) Karadeniz'e döküldüğü Boğaz'ın batısında yer almaktadır (Harita1).

* Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Harita 1

Güzelcehisar Köyü'nde, Suuçuran Mevkii ile Güzelcehisar Burnu arasındaki kıyı şeridi, 1. Derece Doğal Sit ve denize uzanan Güzelcehisar Burnu üzerinde bulunan kale yapısının bulunduğu Bölge de 1. Derece Arkeolojik Sit alanına sahiptir¹. Konum olarak Antik Dönem'de Paphlagonia olarak adlandırılan bölge sınırları içerisinde, *Tion/Tieion* (Filyos) ve *Parthenios* (Bartın) Nehirlerinin arasında yer almaktadır (Harita 2).

Ancak antik kaynaklarda ya da Orta Çağ'dan bu yana bölge hakkında bilgilerin elde edilebildiği az sayıdaki seyahatnamede ne yazık ki Güzelcehisar ismine ya da varlığına işaret edebilecek bilgiye rastlanmamıştır. Ancak İspanyol Seyyah Clavijo² 1404'teki İstanbul'dan Trabzon'a seyahati sırasında, Amastris'e ulaşmaya çalışırken,

Karadeniz'de çıkan fırtına sebebiyle sığındığı bir koyu "Bartın Boğazı" olarak tanımlamıştır. Ancak söz konusu koyu tarif ederken yüksek kayalıklarla çevrili olduğunu belirtmesi ve bu kayalıklardan biri üzerinde Ceneviz kalesini tanımlamış olması, Clavijo'nun Bartın Nehri sandığı koyun Güzelcehisar olmasını muhtemel kılmaktadır; zira Bartın Nehri'nin denize döküldüğü

¹ Bartın Kültür Envanteri 2007, 56-57.

² Clavijo 1859, 57.

yere liman yapılmadan önceki dönemlerde dar bir boğazdan girilmekteydi ve Clavijo'nun tanımladığı iki yanda yüksek kayalıklar yerine dağların denize dik şekilde indiği kıyılara sahipti³. Benzer şekilde Bartın Boğazı'nda bir Ceneviz Kalesi olduğundan Evliya Çelebi de seyahatnamesinde bahsetmektedir⁴. Ancak iki seyyah da ayrıntılı tanımlama yapmadığı için bu bilgilerin Bartın boğazı çevresinde, ilerleyen zamanlarda yapılacak arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilecek verilerle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Coğrafi açıdan bakıldığında, Karadeniz'e kıyısı olan Bartın merkez ilçede, deniz kenarında bulunan tek kırsal yerleşimin Güzelcehisar köyüne bağlı Hisar mahallesi olduğu anlaşılmaktadır⁵. Güzelcehisar köy merkezinden batıya doğru 2 km ileride kıyı şeridinde Hisar Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bir koy ve kuzey-doğu ucunda bir burun, denizden gelebilecek şiddetli rüzgar ya da akıntılardan koruyan doğal bir dalgakıran vazifesi görmektedir. Burun üzerinde, isminin kaynağı olan, günümüze ulaşan duvarlarının Orta Çağ işçiliği gösterdiği küçük bir savunma kulesi/*bastion* görülmektedir. Güzelcehisar koyunun batı kıyısında ise Güzelcehisar'ın ismi ile özdeşleşen ve 1. Derece doğal sit olmasını sağlayan "Lav Sütunları" yer almaktadır. Yerleşime ismini veren Hisar (*Bastion/Kule*) yapısı Güzelcehisar koyunun kuzeyindeki burnun, ana kara ile bağlandığı noktaya yerleştirilmiştir (Resim 1).

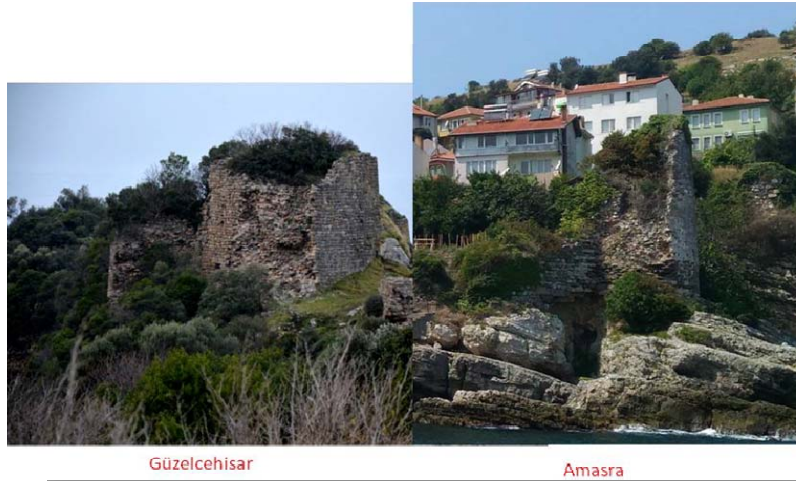
Resim 1

³ Bağdatlı Çam 2016, 2-16.

⁴ Evliya Çelebi, 2.Kitap, Cilt.1, 86.

⁵ Atik-Yılmaz 2006, 7.

Burnun denize doğru uzanan kısmının karaya bakan tarafında duvar izlerinin yer yer korunduğu görülmektedir. Deniz tarafında ise oldukça dik bir kayalık yamacın doğal savunma sağlaması sebebiyle duvara ihtiyaç duyulmamıştır. *Bastion*/Kule yapısı ana karadan buruna geçiş kısmında yer almaktadır. Kulenin güneyi oldukça hasar görmüş durumda olsa da Orta Çağ kale yapıları ile, özellikle de Batı Karadeniz'de Orta Çağ'da hakimiyet kuran Ceneviz kalelerinin kule yapılarıyla oldukça benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Paphlagonia Bölgesi'nin Hellenistik Dönem'den itibaren en önemli liman kenti olan ve territoryumu içerisine Güzelcehisar'ı da alan Amastris'teki (Amasra) Ceneviz Kalesi'nin kule yapıları⁶ ve duvar örgüsü ile ilişkilendirilebilir (Resim 2). Amastris'in sur ve kule mimarisinin Bizans, Ceneviz ve Osmanlı Dönemleri'nde yeniden yapılmış olması, sur mimarisinde farklılıklar görülmesine sebep olmaktadır. Hill ve Crow'un Amastris kalesi ile ilgili çalışmalarında Ceneviz Dönemi duvar mimarisi ile ilgili verdikleri bilgiler, Güzelcehisar Kulesi'nin de mimari işçiliğini net olarak tanımlamamıza yardımcı olmaktadır⁷. Buna göre Amastris surlarının yapılışı MS 705 civarında bölgedeki Arap akınlarıyla ilgili olmalıdır. Daha sonra MS 830'da kentin tamamen tahrip olduğu ve yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Kale içerisinde günümüze korunmuş olan kilise yapılarında da aynı dönemlerde yenileme yapıldığı anlaşılabilmektedir. Kale duvarlarında, Ceneviz Dönemi restorasyonlarının en belirgin özellikleri hemen farkedilir; duvarların köşelerinde dikdörtgen blok taşlar ve arada yine dikdörtgen düzgün küçük taşlarla, aralarda kireç taşı taş dizlerinin olduğu dış duvar örgüsünün içinde yığma taş dolgusuyla (*opus implectum*) oldukça sağlam bir sur duvarı inşa edildiği anlaşılmaktadır (Resim 2). Güzelcehisar kule yapısında da Amasra ile oldukça benzer bir duvar mimarisi görülmektedir.

Resim 2

⁶ Eyice 1965, 66-69 ; Crow-Hill 1995, 257-259.

⁷ Crow-Hill, 257-259.

Kule yapısının ardındaki alanda iki adet yuvarlak planlı yapının temel duvarları görülebilmektedir. İlki kule duvarlarındaki taş örgüsüne benzerliği nedeniyle geç dönemde eklenmiş olduğu anlaşılan, olasılıkla bir sarnıç yapısı olmalıdır. Ancak yoğun bitki örtüsü altında kaldığı için temizlik ya da kazı çalışması yapılmadan bir yorum yapmak oldukça zordur. Diğer yuvarlak planlı yapı ise, düzgün taş blokları ile bir önceki yapıdan hemen ayırt edilebilmektedir. Blokların arasında kullanılan horasan harç ve duvar örgü biçiminin farklı olması nedeniyle bu yapının daha erken bir döneme olasılıkla, Bizans Dönemi'ne tarihlenmesi muhtemeldir (Resim 3). Karadeniz'in batı ve güney kıyılarında genel olarak MS 4. yüzyılda başlayan Got akınlarından itibaren tüm küçük ve büyük yerleşimlerin sur yapılarıyla çevrilmeye başlandığı ve doğal olarak korunaklı koylarda ise denizden gelecek tehlikelere karşı kule ve küçük kale yapılarının inşa edildiği ve bu durumun Bizans Dönemi'nde oldukça yaygınlaştığı bilinmektedir.

Orta Çağ'daki Ceneviz hakimiyeti sırasında da bu sur ve kule yapılarının yenilendiği görülür⁸. Güzelcehisar kulesinin duvar tekniği ve işçiliği Amastris'in Ceneviz Dönemi yapıları, İstanbul Anadolu Kavağı'ndaki Yoros Kalesi, Kırım'daki Sudak ve Kaffa, Romanya ve Bulgaristan kıyılarındaki kale yapılarına benzerlik gösterdiğinden, Ceneviz Dönemi'nde inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kale içerisinde yuvarlak planlı yapı ve horasan harç örneği

Resim 3

⁸ Kostova 2008 ; Crow 2001, 102-105.

Sur yapısının dış yüzeyinde, güney yönünde bazı alanlarda gerek doğal ve gerekse insan eliyle yapılan tahribatların meydana geldiği görülmektedir. Bu alanlarda duvarın iç dolgusunda bulunan yanmış çatı kiremiti parçaları ve yanmış curufların görülmesi, Kale duvarının en son inşasından önce yıkılmış olduğunun işareti olarak oldukça önemli ipuçlarını sunmaktadır (Resim 4).

Resim 4

Resim 5

Kalenin giriş bölümünde yüzeyde görülen seramik parçaları Bizans ve Osmanlı Dönemleri'ne işaret etmektedir (Resim 5). Böylece mimari özelliklerden yola çıkılarak tespit edilen Kulenin olası tarihi bu bulgularla da desteklenmektedir.

Harita 3

Resim 6

Güzelcehisar'ın Hisar Mahallesi'ndeki yerleşim yeri ile kale yapısının arasında bulunan köyün eski mezarlık alanında, yüzeydeki dikdörtgen bloklar, phallus, sütun tamburları ve antropomorfik biçimleri dikkat çeken taşlar görülebilmektedir (Resim 6-7). Yoğun mimari parçaların bulunduğu bu kısım, olasılıkla, Kale ile ilişkili yerleşim alanının bulunduğu bölge olmalıdır. Ancak çevrede, yüzeyde seramik ya da benzeri küçük buluntu yoğunluğu

gözlemlenememiştir. Antropomorfik biçimli taşlar ilk bakışta iskele babasını ya da lahit kapaklarının akroter kısımlarını anımsatsa da Karadeniz'in kuzey kıyılarında, Kırım'da bulunan antik yerleşim Chersonesos'ta (Sivastopol) bulunmuş mezar taşlarına benzerliği dikkat çekicidir⁹.

Güzelcehisar mezarlık alanında bulunan antropomorfik taşlar, bir insanın omuz, boyun ve baş kısmının kabaca şekillendirilmesinden oluşmaktadır (Resim 7). Bir tanesinin yüz kısmı düzeltilmiştir. Elbette taşların çevresinin açılarak temizlenmesi ve alt kısmının da incelenmesi gerekmektedir.

Resim 7

Resim 8

Dışardan görünüşü ile kesin bir tanımlama ve tarihleme yapmak doğru olmayacaktır. Ancak ilk bakışta biçimsel olarak Chersonesos (Kırım-Sivastopol) Nekropolü'nden bulunmuş mezar taşları ile olan benzerliği göz ardı edilemeyecek boyuttadır¹⁰ (Resim 8). Posamentir, Chersenesos'un antropomorfik mezar taşlarının MÖ 5. yüzyıldan Hellenistik Dönem'in sonuna kadar kullanıldıklarını ve Bizans Dönemi'nde yeniden kullanım gördüklerini belirtmektedir¹¹. Güzelcehisar mezarlık alanında bulunan antropomorfik şekilli taşlardan bir tanesinin başı üzerinde dübel deliği olması mimari bir eleman olabileceğini de düşündürmektedir. Bu nedenle bu taşların detaylı olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Güzelcehisar mezarlığının yakınındaki caminin bahçesinde bulunan mermer arşitrav parçası, yerleşimin tarihinin Roma Dönemi'ne kadar indiğine dair en önemli kanıt oluşturmaktadır (Resim 9). Arşitrav, Güzelcehisar merkez mahallesinden gelen yolun yapımı sırasında, şimdi bulunduğu yere yaklaşık 500 m uzaklıkta bulunmuş ve köyün muhtarlığı

⁹ Posamentir 2011, 235-248, 291-339.

¹⁰ Posamentir 2011, 235-248, 291-339.

¹¹ Posamentir 2011, 235-248, 291-339.

tarafından camiinin bahçesinde iki adet yerel taştan sütun parçası üzerinde koruma altına alınmıştır. Roma Dönemi'ne ait beyaz mermerden yapılmış olan arşitrav parçası üzerinde, iki sıra fascia arasında inci dizileri ve en üstte de lesbos kymationu kısmen korunmuştur. Üst fascia üzerinde bir yazıt vardır:

...ΛΗΙΟΥΚΑΙΔΗΜΟΥΤΟΥ...

Resim 9

Güzelcehisar koyunu kuzeyden sınırlayan burun kısmından güneye doğru kıyı şeridindeki kayalık alan, denizden karaya geçişi engelleyen bir set gibi yükselmektedir. Bu kayalık kıyı şeridinin güneyde son bulunduğu noktada denizden yükselen kayaların üst kısmının yatay oluklar oluşturacak şekilde işlenmiş olduğu dikkati çeker. İlk bakışta iklim şartları nedeniyle doğal olarak oluştuğu izlenimi yaratsa da, dikkatle bakıldığında, denize doğru eğimli kayalar üzerindeki yatay olukların bilinçli olarak yapıldığı anlaşılabilir (Resim 10). Bu alanın belki bir işlik, belki de taş ocağı olarak kullanıldığı akla gelmektedir.

Resim 10

Resim 11

Bu işlenmiş kayalık alanın denize doğru uzanan uç kısmında, yaklaşık 15x15 cm ölçülerinde, içinde dübel deliğinin de olduğu kare çukurluk vardır (Resim 11). Benzer ölçülerde ve biçimdeki çukura, Bartın-Amasra yolu üzerindeki kayalık alandaki Kuşkayası Anıtı'nın ön kısmında yine uçuruma uzanan kayalıkta ve Mugada sahilinin batı kenarındaki burun üzerindeki kayalığın denize uzanan uç kısımda rastlanması, bu çukurların bu bölgede yaygın bir kütle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Bölgede yaygın olarak görülen Kybele ya da Mithras inancı ile ilişkili bir kaya tapınımı olması muhtemel gözükmemektedir¹². Güzelcehisar'daki kare çukurluk ve gerisindeki yatay kanallar işlenmiş olan alanın da yine böyle bir kütle ilişkili bir kutsal alan olabileceğini de kanıtlar niteliktedir.

Resim 12

Resim 13

Kayalık alanın güneyinden deniz kıyısındaki kumsala inilmekte ve burada ve çevresinde mermer bir sütun ve granit bir lahit parçası bu alanda gözle görülebilen yegane kalıntıları oluşturmaktadır (Resim 12-13). Kumsalın ilerisinde de yeryüzünün jeolojik oluşum evrelerinin kanıtı olması itibarı ile ayrıca öneme sahip "Lav Sütunları" yükselmektedir (Resim 14).

¹² Frig Kaya Anıtları'nın en temel özelliklerinden biri, genelde dağlık arazilerde ya da yerleşimin çevresindeki kayalık alanlarda yapılmış olmalarıdır. Güzelcehisar'da denize uzanan kayalık üzerinde olması belki de bu alanın tespiti konusunda çok daha dikkatli şekilde gözlem yaparak çok yönlü değerlendirmek gerekmektedir. Burada Frig Kaya Anıtları'ndan bazıları ile yapısal benzerlik gösterdiği için alanın bu açıdan da değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktır. Bkz.Sivas 2002, 335-355 ; Roller 2013, 92-93; Temur 2014, 432-440.

Resim 14

Bartın ili sınırları içerisinde bulunan Güzelcehisar'ı, kara yolu ulaşımının sadece dağlık bölgeden sağlanabilmesi nedeniyle gözlerden uzak kalmayı başarmış saklı bir cennet olarak nitelenmek yanlış olmayacaktır. Dağlarla kuşatılmış bu küçük koy, olasılıkla Antik Dönem'de deniz ulaşımına elverişli bir küçük yerleşim olarak varlığını sürdürmüş ve Karadeniz'in fırtınalı hava koşullarından ya da Antik Dönem boyunca bölgenin en önemli sorunu olan korsanlık faaliyetlerinden sığınabileceği bir liman olarak işlev görmüş olmalıdır. Güzelcehisar'ın Antik Dönem'deki varlığına işaret eden kanıtlardan bazılarını yukarıda tanıtmaya çalıştığımız bu çalışmamızdaki asıl amaç, bu antik yazarlar ve seyyahlar tarafından bile gözden kaçmış saklı cennetin geçmişine dair ipuçlarıyla tanımaya ve tanıtmaya çalışmaktır. Ayrıca Bartın Üniversitesi Arkeoloji Bölümü olarak, 2017 yılından itibaren, Bartın ili sınırları içerisindeki arkeolojik verilerin ve yerleşimlerin tespitine yönelik araştırmalarımıza da katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Güzelcehisar'ın Hisar Mahallesi sınırları içerisinde, Kale ve çevresinde gözlemlenebilen arkeolojik veriler ışığında, burada en azından Roma Dönemi'ne kadar inen geçmişe sahip bir antik yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. Köy sınırlarında bulunmuş olan mermer arşitrav üzerinde okunabilen yazıt yardımıyla, *demos*'u (meclis) olan küçük bir yerleşim olması muhtemel görünmektedir. Paphlagonia Bölgesi'ndeki yerleşimlerin isimlerinden bahseden Arrian, Plinius ve Bizanslı Stephanus (Stephanus Byzantium) gibi antik yazarlardan, Güzelcehisar ile eşleştirilebilecek olan yerleşimi kesin bir kanıt olmadan tespit etmek neredeyse imkansızdır. Zira kentte bulunan yegane yazıt üzerinde yerleşimin isminin bulunduğu kısım eksiktir. Bu nedenle Güzelcehisar'ın antik isminin tespiti, kentin isminin geçtiği bir yazıt ya da

başka bir kanıt buluncaya kadar da mümkün görünmemektedir. Ancak yine de antik kaynaklarda bahsi geçen yerleşimler arasında Güzelcehisar'ın konumuna ve tanımına uygun olabilecek iki yerleşimden bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu isimlerden ilki *Charax (Kharakos)*'tır. Hristiyanlık Döneminde Aziz Andrew'un Karadeniz seyahati sırasında Amastris'ten bir gemiyle denize açıldıktan sonra Parthenios Nehri'ne geldiği ve buradan da "Charax (Kharakos)" isimli bir yerleşime ulaştığı aktarılmaktadır¹³. Chotzakoglou çalışmasında, *Charax*'ın yeri için Aziz'in Bartın Nehri boyunca iç kesimlere yolculuk yaptığını belirtmektedir. Bunun için de haritasında *Charax*'ı günümüzdeki Ulus ilçesiyle aynı konuma yerleştirmiştir. Oysa orjinal metinde Bartın Nehri aracılığıyla yolculuk yaptığı vurgulanmaktadır. Bu durumda Bartın Nehri'nden hareket ederek hemen batısındaki Güzelcehisar'a ulaşmış olması muhtemel görünse de, bu tanımlama *Charax*'ın Güzelcehisar olma ihtimali için yeterli bir kanıt değildir.

Güzelcehisar'daki antik yerleşim için önerilebilecek muhtemel bir diğer yerleşim de Arrian, Plinius ve Bizanslı Stephanos (Stephanus Byzantium)'un bahsettiği "Stephane"dir¹⁴. Arrian, *Stephane*'yi Amastris'in doğusunda Sinope territoryumu içerisinde sıralamaktadır¹⁵. D. French, *Stephane* için Arrian'ın tanımından yola çıkarak, Kastamonu Salmeleri'ne göre Sinop Sancağı'na bağlı ismi "İstifan" olarak geçen, Sinop'a bağlı Akliman kasabasını önermektedir. Bununla ilgili Akliman'da incelemelerde de bulunmuştur¹⁶. French'in bu tespiti ile Akliman kasabasındaki antik yerleşim, "Stephane" olarak literatüre girmiş ve Barrington Atlas'ta ve bu bölge ile ilgili tüm çalışmalarda yerini almış bulunmaktadır. İlk bakışta bu verilerin Arrian'ın aktardığı bilgilere dayanması ve onun verdiği kentlerin günümüzde tespit edilen antik yerleşimlerin sıralamasına uygunluğu nedeniyle, genel olarak doğruluğunun tartışılmayacağı kabul edilmektedir. Ancak Bizanslı Stephanos ve Plinius'un "Stephane" için aktardığı bilgiler, Arrian'ın verdiği kentin tanımından farklı olarak yaşayan halkı ve konumuna dair bilgiler içermektedir. Bizanslı Stephanos (Stephanus Byzantium) *Stephane*'yi "Stephanis" olarak belirtmekte ve *Mariandynler*'in yaşadığı bir yerleşim olarak tanımlamaktadır¹⁷. Dahası Plinius, *Stephane*'yi *Tion*'dan sonra Parthenios Nehri ile birlikte sıralamaktadır¹⁸. Böylece "Stephane" yerleşimi hakkında başka antik yazarların Arrian'ı doğrulamaması ve dahası Plinius'un "Stephane" için *Mariandynler*'in yaşadığı bir yer olduğunu belirtmesi Arrian'ın aktardığı

¹³ Chotzakoglou 2013, 94-102. Öz.94-95 ; RE, Band III.2, 2122, "χαραξ". Pontus'ta bir yerleşim olarak tanımlanmaktadır.

¹⁴ [Arrian, Perip. Pont.](#), 21; Stephanus Byzantius, 216, Nr.271; Plinius, *NH*, VI,5; RE, Bd.III.A.2, 2342-2343.

¹⁵ [Arrian, Perip. Pont.](#), 21

¹⁶ French 1986, 483-502.

¹⁷ Stephanus Byzantius, 216, Nr.271

¹⁸ Plinius, *NH*, VI,5.

bilgilerin de sorgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Zira Bithynia Bölgesi'nin halkı olarak bilinen *Mariandynler*'in MÖ 6-5. yüzyıllarda Parthenios Nehri'nin batısına kadar uzanan alanda Paphlagonia'da da yaşadıkları bilinmektedir¹⁹. Bu bilgiler ışığında *Stephane* yerleşiminin Parthenios'un batısında olması (Güzelcehisar?) beklenmelidir. Elbette bu bilgiler *Stephane*'nin Güzelcehisar olduğunu kanıtlamaya yeterli değildir. Ancak French'in bu yerleşimi Akliman olarak tanımlamasında dikkate aldığı Arrian'ın, *Stephane*'yi korunaklı bir rıhtımı olan küçük bir yerleşim (köy) olarak tanımlaması, ayrıca Plinius ve Bizanslı Stephanus'un verdiği bilgilerle, *Mariandynler*'in yaşadığı bu yerleşimin Parthenios'a yakın bir konumda olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Güzelcehisar'ın Antik Dönem'deki yerleşimine ışık tutabileceğini düşündüğümüz antik kaynaklarda ulaşabildiğimiz yegane ipuçları olan, *Charax* ve *Stephane* yerleşimleri ile Güzelcehisar'ı doğrudan ilişkilendireme denemesi, elimizde Güzelcehisar'da bulunmuş kesin kanıtların yokluğu nedeniyle oldukça yüzeysel görünse de, gözden kaçırılmaması gereken bağlantıları ortaya koymuştur. Zira günümüzde dahi konumuyla Amasra'nın gölgesinde kalmış ve dikkat çekmeyen gizli bir cennet koy olan yerleşimin, Antik Dönem coğrafyacıları ya da tarihçileri açısından da aynı şekilde gözden kaçmış olması şaşırtıcı değildir. Güzelcehisar'da yapılacak arkeolojik çalışmalar neticesinde elde edilecek verilerle ilerleyen yıllarda Paphlagonia'nın gizli kalmış yerleşiminin gün ışığına çıkacağı bir gerçektir.

Yukarıda bahsi geçen arkeolojik materyalin varlığı, Güzelcehisar ile ilgili olarak arkeolojik sit alanının sadece kalenin bulunduğu burun ile sınırlı kalmaması, kalenin doğu ve güneyinde olası yerleşimin olduğu bölgeyi de kapsayacak şekilde genişletilmesi, bu saklı kalmış cennetin korunması yönünde alınması gereken ilk tedbirlerden biridir. Böylece, duyarlı Güzelcehisar halkı tarafından korunarak günümüze ulaşabilmiş, yerleşimin geçmişine dair ipuçlarını oluşturan bu kanıtların arkeolojik açıdan da değerlendirilmesi ve koruma altına alınması, Paphlagonia Bölgesi'nin Amastris'in dışında gözden kaçmış yerleşimlerinin tespiti ve tanımlanması için daha fazla bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

¹⁹ Burstein 1976, 8-9. Ancak Strabon, *Mariandynler* için Koloni Dönemi'nde (MÖ 7. yüzyıl) *Tios*'a kadar uzanan bölgede yaşadıklarını aktarır. Parthenios'a kadar olan bölgede de Kaukonlar'ın yaşadıkları belirtilmektedir. Strabon, XII,3,4-5. Strabon'un verdiği bilgileri değerlendiren Saprykin, *Mariandynler*'in Heraclea'nın yerel halkı olduğunu ve Grek Koloni Çağında köleleştikleri bilgisini aktarmaktadır. Bkz. Saprykin 1997, 23; Manoledakis 2015, 63.

KAYNAKÇA

- Arrian, *Periplus Ponti Euxini, Arriani Nicomediensis Scripta Minora*. (trans. R. Hercher- A. Eberhard). in aedibus B. G. Teubneri. Leipzig. 1885. [http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Arr.%20Peripl.\(30.05.2017\)](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Arr.%20Peripl.(30.05.2017))
- Plinius,NH, *Natural History*, (Çev.H. Rackham), Harvard University Press, London, 1961.
- RE, Paulys Realencyclopädie, *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (Eds.G. Wissowa) Band III.2, Stuttgart, 1899.
- Stephanus Byzantius, STEPHANI BYZANTII, *Ethnica*, Volumen IV: Π–Υ, M. (Çev.Billerbeck-A. Neumann-Hartmann), Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2016.
- Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, (Çev.A.Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000
- Atik-Yılmaz 2006, YILMAZ B. –ATİK, G., “Doğal Peyzaj Özelliklerinin Kırsal Yerleşimler üzerindeki Etkileri:Bartın Örneği”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi* Cilt.8, Sayı.10, 2006, 1-9.
- Bağdatlı Çam 2016, BAĞDATLI ÇAM, F., “Homeros’tan Günümüze Parthenios/Bartın Nehri”, *Çeşmi Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, Cilt.3, Sayı:2, s.2-12.
- Burstein 1976, BURSTEIN, S.M., *Outpost of Hellenism: The Emergence of Heraclea on the Black Sea*, University of California Press, 1976 .
- Chotzakoglou 2013, CHOTZAKOĞLOU, C.G., “Harbors and sea-routes of Black Sea according to Greek hagiographical text”, *Medieval Ports in North Aegean and Black Sea. Links to the Maritime Routes of the East, International Symposium, Thessalonike, 4-6 December 2013*, s.94-102.
- Clavijo 1859, CLAVIJO, Ruy Gonzalez de, *Court of Timour at Samarcand A.D.1403-6*, (Çev.C.R.Markham), London.
- Crow-Hill 1995, CROW, J. HILL, S., “The Byzantine Fortifications of Amastris in Paphlagonia” *Anatolian Studies* Vol.45, 1995, pp.251-265.
- Crow 2001, CROW, J., “Fortifications and urbanism in late antiquity: Thessaloniki and other eastern cities”, in L. Lavan (ed.), *Recent research in Late Antique urbanism. Journal of Roman*

- Archaeology supplementary series 42* (Portsmouth 2001), pp. 102-105.
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbeycan-Kafkasya-Kırım-Girit*, (haz.Y.Dağlı-S.A.Kahraman), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Eyice 1965, *EYİCE S., Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1965.
- French 1986, French, D., "Stephane", *Anadolu Araştırmaları 10*, 1986, s.483-502.
- Kostova 2008, KOSTOVA, R. , "Byzantine fortifications and defensive system in the west Black Sea area", 2008, *ΙΑΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ*, <http://blacksea.ehw.gr/Forms/filePage.aspx?lemmaId=10650> (31.05.2017).
- Manoledakis 2015, MANOLEDAKIS, M., "Greek Colonisation in the Southern Black Sea from the Viewpoint of the Local Populations", in *Greek Colonisation. New Data, Current Approaches*, Proceedings of the Scientific Meeting held in Thessaloniki (6 February 2015), 59-71.
- Posamentir 2011, POSAMENTIR, R., *The Polychrome Grave Stelai from the Early Hellenistic Necropolis*, Chersonesan Studies 1, University of Texas Press, 2011.
- Roller 2014, ROLLER, L.E. *Ana Tanrıça'nın İzinde, Anadolu Kybele Kültü*, Alfa Yayıncılık, 2014.
- Saprykin 1997, SAPRYKIN, S.J., *Heracleia Pontica and Tauric Chersonesus before Roman Domination (VI-I Centuries BC)*, Amsterdam, 1997.
- Sivas 2002, SİVAS, T., "Ana Tanrıça/Matar Kubileya Kültü İle Bağlantılı Phryg (Frig) Kaya Altarları Üzerine Yeni Gözlemler". *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 3: 335-355.
- Temur 2014, TEMUR, A., "Amasya Yassıkaya Açık Hava Tapınım Alanı Üzerine Gözlemler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt.7, Sayı.35, 2014, 432-440.